

ኤርትራ፣ ምድሪ ባሕሪ
ካልኣይ ክፋል
አልማማዊ ቕጥጠዐ
ቀዳማይ ምዕራፍ፣
ምብ' ርባር
(2)

ደራሲ - አልኣሚን መሓመድ ሰዒድ

እድሪስ ብ1956 ከሰላ ኣብ ዝኣተወሉ እዋን፡ እታ ከተማ ብሰንኪ ምውድዳር ፖለቲካዊ ሓይልታት ሱዳንን ዘውጽኡዎ ዝነበሩ ተገራጫውን ነንበይናም ኣዋጃትን መግለጺታትን፡ ኣብ መንጎ'ቶም ለውጢ ዝደልዩን ዘይደልዩን ኣባላትን ወገናትን ሰልፊ ሃገራዊ ሕብረት⁽¹⁾ ብኣደ ሸነኽ፡ ኣብ መንጎ ሰልፊ ሃገራዊ ሕብረትን ብመሰረት ሳልሳይ ጉባኤኡ ብምክያድ ንኣቶ ዓብዱልካልቅ ማሕጃብ፡ ዋና ጸሓፊኡ ዝመረጸ ኮሚኒስታዊ ሰልፊ ቡቲ ካልእ ሸነኽ፡ ኣብ ዓሚቕ ፖለቲካዊ ወጥሪ ክትሕመስ ረኸባ።

እድሪስ፡ ከም'ቲ ኣብ ኤርትራ ዝተራእዩ፡ ፖለቲካውያን ሓይልታት ሱዳንን ወን ፖለቲካዊ ዒላማታቶም ንምጭባጥን ጽልዋታቶም ንምስፋሕ ቀቢላውን ሃይማኖታውን ዓቕምታቶምን ጽልዋታቶምን ተጠቂሞም፡ ንሰዓብቲ ቀቢላታቶምን ሃይማኖታቶምን ክንቀሳቕሱ ከለዉ፡ ገሊኦም ድማ ብዝተፈላለዩ ድሑራት ኣገባባት ንሰራሕተኛታትን ሓረስቶትን ሱዳን ክኸሰቡ ክንቀሳቕሱ ብምዕዛቡ፡ እቲ ኣብ መንጎ ፖለቲካውያን ሓይልታት ሱዳን ዘሎ ፖለቲካዊ ምስሕሓባትን ቀርቀሳትን ካብ'ቲ ኣብ ሃገሩ ዝካየድ ዝነበረ ከምዘይፍለ ኣረጋገጸ።

(1) ሰልፊ ሃገራዊ ሕብረት ሓደ ካብቶም ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ኣብ ከሰላን ኮቢኣን ዓብይን ርኡይን ጽልዋ ዝነበሮ ሰልፊ እዩ።

ሱዳን ናጽነታ አብ ዝኣወጀትሉ፡ ዝበዘሉ ሱዳናውያን ዜጋታት “ዘመረጽናዮም መራሕትን ሰብ-ሰልጣን መንግስትን፡ አብ ሱዳን ሰላምን ብልጽግናን ከረጋግጹልና’ዮም” ዝብል ትጽቢት አሕድሮም’ኳ እንተነበሩ፡ እቶም መራሕቲ ንህዝቢ መዘሚዞም ውልቃዊ ረብሓቶቶምን ፖለቲካዊ ጽልዎታቶም ንምርግጋጽ ዝሰርሑ እንተ ዘይኮይኖም፡ ካልእ ቁም ነገር ከም ዘይብሎም ብብቑሩብ እናተረደኡም ክመጽእ ከም ዘመጀረ እድሪስ ክርዳእ ኸኣለ።

እድሪስ “ነቲ ዝነበረ ታሪኻዊ ሓቅታት ክርዳእ ኣሎኒ” ዝብል መንፈስ ከሕድር ጀመረ። ሓንቲ መዓልቲ አብ’ታ አብ ዞና ኣልኹትምያ ዝተደከነት እንዳ ሻሂ ኣቶ ማሕጽብ ኣልጃዓሊ ኮፍ ኢሉ ሻሂ እናሰተየ ከሎ፡ ብሃንደበት ሓደ መንእሰይ፡ ዜጋታት ሱዳን ንሰልፊ ሃገራዊ ሕብረት ክድግፉ፡ ካብ’ቶም ንሃገር ዘሰግኡ ኮሚኒስታውያን ክርሕቁ ዝጽውዑ፡ ብሸም ሰልፊ ሃገራዊ ሕብረት ዝወጸ ፖለቲካዊ ኣዋጅ ፍሸኽ እናበለ ኣቐበሎ። ምስ ኣንበቦን ተረደኦን ነቲ ከም ዓርኩ ዝቐጽሮ ዝነበረ ኣቶ ማሕጽብ ኣልጃዓሊ ጠሚቲ።

“አብ’ዚ ዓዲ ካብ ዝመጽእ፡ አብ መንጎ ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ ሓይልታት ሱዳን ዓሚቕ ፖለቲካዊ ፍልልያት ተዓዘቢ...።”

በለ’ሞ ዘረብኡ ከይወደኡ፡ ኣቶ ኣልጃዓሊ፡-

“ካብ መግዛእቲ ዓባይ ብሪጣንያ ነጻ ካብ ንወጽእ፡ ህሉው ፖለቲካዊ ኩነታት ሃገርና ዘዩዕግብ እናኾነ ክመጽእ ሰለ ዝመጀረ፡ አብ ፖለቲካዊ ጉዳያት ኣትየ ክዛረብ ኣይደልን’የ።”

ዝብል ተስፋ ዘይብሉ ዘረባ ኣፍሰሰ።

እድሪስ፡ ብዛዕባ’ቲ ዝሰምዖ ከይተገደሰ፡-

“ከም ሃገራውያን መጠን፡ ሃገርኩም ካብ መግዛእቲ ብሪጣንያ ነጻ ክትኸውን ትሓቱ ብምንባርኩም፡ ነቲ ዘዩዕግብ ፖለቲካዊ ኩነታት ዝበልካዮ ንምእራም ብሓደ ሸነኹ፡ ምስቶም ንረብሓ ሃገር ዝሰርሑ ደው ንክትብሉን ከኣ ቦቲ ኻልእ ሸነኹ፡ ብዛዕባ ፖለቲካዊ ኩነታት ሃገርኩም ክትግደሱ ግቡእ ኮይኑ ይሰመዓኒ።”

ዝብል መልሲ ሃቡ።

ኣቶ ማሕጽብ ኣልጃዓሊ፡ እድሪስ ብዛዕባ ፖለቲካ፡ ብፍላይ ብዛዕባ ፖለቲካዊ ኩነታት ሱዳን ከም ዝግደስ አብ ትጽብቱ’ኳ እንተ ዘይነበረ፡-

“ፖለቲካዊ ሰራሕ ኣብ ሱዳን፣ ኣብ ቅኑዕን ብሩህን ፖለቲካዊ ጠመተ ዝተመርኮሰ ክኸውን ይግባእ። እዚ ጠመተ’ዚ ኣብ’ቶም ንራብሓ ዜጋታትና ንሰርሕ’ና ዝብሉ ብዙሓት ፖለቲካዊ ሓይልታት ሱዳን የለን።”

ክብል ቅልጡፍ መልሲ ሃበ።

እድሪስ ፖለቲካዊ ክትዓትን ሞጉትን ይፈቱ ብምንባሩ፣ ኣብ ሱዳን ምስ መጸ’ውን ተገዳስነቱ እናዓበየ ብምኻድ፡-

“ፖለቲካዊ ምንቅስቃስ ሱዳን ቅድሚ ምእዋጅ ናጽነት ዝተወልደ ተርእዮ ብምኻኑ፣ ብዙሓት ናይ ፖለቲካ ሰልፍታት ተመስሪተን’የን። ንኣብነት ሰልፍታት ኣሕዋት (ኣሽቃእ)፣ ህዝባዊ ዲሞክራሲ፣ ሃገራዊ ሕብረት፣ ኡማ፣ ሓርነታዊ፣ ዴሳዊ፣ ሰልፍታት ደቡብ ሱዳን፣ ኢሰላማውያን ጉጅለታት፣ ማሕበራት ሰራሕተኛታትን ሓረሰቶትን። ስለ ዝኾነ ከመይ ጌርና ኩለን ፖለቲካዊ ሰልፍታት ሱዳን ሓቀኛ ፖለቲካዊ ጠመተ የብለንን ኢልና ንዛረብ?”

በለ’ሞ ኣሰዲቡ-ው-ን፡-

“እዚ ዝበልክዎ ሞራሕ ዘይኮነ፣ ብ1883 ኣብ ሱዳን ሓደ ኣንጻር መግዛእቲ እንግሊዝን ቱርኩ-ግብጻውን ዝተላዕለ ብ1898 ድማ ኣብ ከረሪ ዝተባህለ ከባቢ ብዓረር መግዛእቲ ዝቐሃመ ሰውራ ማህዲ፣ ኣሰዲቡ-ው’ን ብ1924 ብገለ ሃገራውያን ተጋደልቲ ከም እኒ ዓሊ ዓብዱ ኣልለጠፍን ብጾቱን ዝምራሕ ዝነበረ ብሸም ጻዕዳ ብርጌድ ዝፍለጥ ምንቅስቃስ ተራእዮም፣ ሱዳን ሓደ ዓሚቕ ፖለቲካዊ ውርሻ ዘለዎ ሃገርዮ።”

ክብል ወሰኸ።

ኣቶ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ጽን ድሕሪ ምባል፡-

“ኩሉ ዝበልካዮ ኣብ ሓቂ’ኳ እንተተመስረተ፣ ድሕሪ ምእዋጅ ናጽነት፣ ፖለቲካዊ ህይወት ሱዳን ኣብ’ቲ ንሓቶ ዝነበርና ማለት፣ ሱዳን ካብ ቀብላዊ፣ ኣውራጃዊ፣ ሃይማኖታውን ወገናውን ድሕረት ተናግፉ ነጻ ክትከውን ዝብል ዝተመስረተ ኣይነበረን። ብኣንጻሩ ኣብ ጸቢብ ውልቃዊ ረብሓታት ብምቱኳር ብልሸው ኣካይዳ ክኸተሉ፣ ካብኡ ሓሊፎም ድማ፣ እቶም ታሪኻውያን ሰዓብቲ ሰውራ ማህዲ ዝበልናዮም ምስ እቶም እንግሊዛውያንን ግብጻውያንን ክመሓዘዉ ኢና ርኢና። ናጽነት ኣብ ዝተኣወጀሉ ወቐቲ፣ ሓደ ብኣቶ ኢሰማኒል ኣልኣዝሃሪ ዝምራሕ መንግስቲ’ኳ እንተቐመ፣ ብሰንኪ ፖለቲካዊ ቁርቀስ ሓለፍቲ፣ እቲ መንግስቲ

ዝሓንጸጸ መደባት ከይተበገሰ ከም ዝቐየር ተገብረ። ድሕሪ ብዙሕ ምክርኻር እቲ ካብ ሰልጣን ዝተገለለ መራሒ ዳግማይ መንግስቲ ከቐውም ተመዘዘ። እንተኾነ ግን ብዙሕ ከይጸንሑ፡ ብኣቶ ዓብደላ ኸለል ሓድሽ መንግስቲ ስለ ዝተመሰረተ ብዙሕ ከይኣገልገለ ከም ዝወድቕ ተገብረ። ቀንዲ ናይ ከም'ዚ ዓይነት ናይ ፖለቲካ ምዕግርጋር ቀየሰቲ፡ ገሊኦም ምስ እንግሊዛውያን ገሊኦም ድማ ምስ ግብጻውያን ዝተኣሳሰሩን ዝተመሓዘዉን ናይ ፖለቲካ መራሕቲ እዮም። ካልኣት'ውን ብዘይካ ንውልቃዊ ጥቕምም ንራብሓ ሃገርን ህዝብን ዘይዓዩ፡ ኣብ ነንሕድሕዶም ዝቐራቐሱ፡ መደባት መንግስቲ ዝዓናቕፉ፡ ንዜጋታት ዝገጃጅሉ ከም ዝነበሩ ክንሰሕቶ ዘይከኣል ጉዳይ'ዩ። ስለ ዝኾነ ካብ ፖለቲካ ክርሕቁን ብዛዕብኡ ከይግደሱን ዝወሰኑ ብዙሓት ተሰፋ ዝቐረጹ ዜጋታት ከም ዘለዉ ሓደ ካብኦም ከኣ ኣነ ምዃነይ ከረጋግጸልካ እደሊ። እዚ ይኹን እምበር ፈጸሙ ብዛዕባ ፖለቲካዊ ጉዳይ ሃገሪይ ሱዳን ከልዕል ዮብለይን ማለት ከም ዘይኮነ ክትርደኣለይ እፈቲ።”

ኢሉ ነቲ ዝነበረ ፖለቲካዊ ሃዋህው ብምረት ክገልጽ ፈተነ።

እድሪስ ፖለቲካዊ ኩነታት ሱዳን ክሳብ ክንዲ'ቲ ኣቶ ኣልጃዓሊ ዝገለጹ፡ ሕማቕ ክኸውን ኣብ ትጽብቲ'ኳ እንተ ዘይነበረ፡ ጠንቂ ናይ'ቲ ምንቀሳቕሳ፡ ህላወ መግዛእቲ ብሪጣንያ ከም ዝኾነ ክርዳእ ግን ብዙሕ ጊዜ ኣይወሰደሉን። እንግሊዛውያን፡ ከም'ቲ ኣብ ኤርትራ ዝገበሩዎ፡ ኣብ ሱዳን'ውን ቀቢላውነት፡ ኣውራጃውነት፡ ሃይማኖታውነት፡ ብልሽው ምሕደራ ፖለቲካ፡ ካብ ሓላፍነት ምህዳም ጸጋዕተኛነትን ንክተኣታቶ ዓቢ ተራ ከም ዝተጸወቱ'ውን ኣይተጠራጠረን።

እድሪስ፡ ጠንቂ ሰደቱ ንዝኾነ ጉዳይ ኤርትራ ቀዳምነት ሰሪዑ ምስ ፖለቲካዊ ጉዳያት ሱዳን ከኣ ተደናጋጽን ተሓጋጋዝን ኮይኑ፡ ንምምሕያሽ መነባብር ሰድራ-ቤቱን ምምሃር ደቁን ብዘለዎ ዓቕሚ ክሰርሕ ምስ ነብሱ ቃል ኣተወ።